శ్రియైనమః

శ్రీవిఖనస మహాగురవే నమః

ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్యాసార సంగ్రహః

శ్రీ సుందర రాజ భట్టాచార్య విరచితా

ప్రచురణ

శ్రీ మరీచి గ్రంథమాల

శ్రీ వైఖానస దివ్యసిద్ధాన్త వివర్ధినీ సభ

తిరుమల

1998

హరిః ఓమ్

శ్రీ విఖనస మహాగురవే నమః

శ్రీ శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణే నమః

ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్యాసార సంగ్రహః

పీఠిక

శ్రీ శ్రీనివాసమఖి వ్రాసిన ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్య అను గ్రంథమును కుదించి ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్యాసారమను పుస్తకమును శ్రీ సుందరరాజ భట్టాచార్యులుగారు వ్రాసినారు. దీనిని ఈగావారిపాలెం వారు 1925 సం.లో ప్రచురించినారు. తిరిగి పునర్ముద్రణ 1998 సం.లో తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు చేయుచున్నారు.

ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్యాసారములో భగవదారాధన వలన ముక్తి కలుగునని సప్రమాణ పూర్వకముగా వివరింపబడినది. అది అయిదు అధ్యాయములు లేక అయిదు అధికారములతో నున్నది. పంచమాధి కారము ఉత్తమబ్రహ్మవిద్యాసార సంగ్రహము. అనగా మొదటి నాలుగు అధ్యాయములలో నున్నదాని సారాంశము. అశక్తుల సౌకర్యార్థము ఈ సార సంగ్రహమును శ్రీ సుందరరాజ భట్టాచార్యుల వారే వ్రాసినారు.

ఈ సారసంగ్రహమును చదివి ఆసక్తితో ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్యా సారమును, ఆ పైన మూలగ్రంథమైన ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్యను చదువ వలయునని పాఠకులను కోరుచున్నాము. అందుచే ఈ చిన్ని పుస్తకమును శ్రీ వైఖానస దివ్యసిద్ధాన్త వివర్ధినీ సభవారు అతి తక్కువ ధరతో పాఠకులకందించుచున్నారు.

తిరుమల

18-01-98

బుధజన విధేయుడు,

దీవి విఖనసాచార్యులు

కార్యదర్శి

శ్రీ వైఖానస దివ్యసిద్ధాన్త వివర్ధినీ సభ

శ్రీరస్తు

శ్రీనివాసాయనమః

ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్యాసార సంగ్రహః

అథ చతుర్భి రధికారై ర్విస్తరేణోక్తా నర్థా నవగన్తు మశక్తానాం సతాం సుఖబోధాయోత్తమ బ్రహ్మవిద్యాసార సంగ్రహ ఖ్యోయం పంచమాధికారః ప్రరభ్యతే. అయంచ పూర్వ ముదాహృతానా మాను శాసనిక వచనానాం వివరణరూప తత్ర హి యుధిష్టిరో భీష్మం పృచ్ఛతి:-

యద్జ్ఞేయం పరమం కృత్య మనుష్ఠేయం మహాత్మభిః,
సారం మే సర్వశాస్త్రాణాం వక్తు మర్హ స్యనుగ్రహాత్. ౧

యత్స్వరూపం, పరమం సర్వోత్కృష్టం, జ్ఞేయం జ్ఞాతవ్యం, పరమశబ్దస్య మధ్యమణిన్యాయే నోభయత్రాన్వయః. యత్పరమం కృత్య మనుష్ఠేయ మితిచ ప్రశ్నద్వయం భవతి. సర్వశాస్త్రాణాం శాసనాచ్ఛాస్త్రమిత్యుక్తే ర్వేదాదీనా మిత్యర్థః. సారం తాత్పర్యవిషయభూత మిత్యర్థః.

అథభీష్మస్యోత్తరః :–

శ్రూయతా మిద మత్యన్తం గూఢం సంసారమోచనం,
శ్రోతవ్యం చ త్వయా సమ్యక్ జ్ఞాతవ్యం చ విశాంపతే. ౨

పుండరీకః పురావిప్రః పుణ్యాతీర్థజలాప్లుతః,
నారదం పరిపప్రచ్ఛ శ్రేయో యోగివరం మునిం. 3

స్వయం సారజ్ఞోపి భీష్మః యుధిష్ఠిరాయ స్వాభిప్రాయోత్తరే వృద్ధసమ్మతిం దర్శయితుం పుండరీక నారద సంవాద మభిధత్తే. పుండరీకాఖ్యో విప్రః నారదం శ్రేయః పప్రచ్ఛేతి. దుహాదిత్వాత్ పృచ్ఛతేః ద్వికర్మకత్వం. తీర్థజలాప్లుత ఇత్యనేన తస్యపరిశుద్ధత్వం, తేన పరమవిషయజిజ్ఞాసోత్పత్తిశ్చ బోధ్యతే.

నారద శ్చాబ్రవీ దేనం బ్రహ్మ ణోక్తం మహాత్మనా. 3

అత్ర బ్రహ్మణేతి విఖనసశబ్దవాచ్య ఏ వోచ్యతే. స ఏవహి "నారాయణ పరాయణో నిర్ద్వంద్వో మునిః, విష్ణుః పరమః, నారాయణ పరం బ్రహ్మ ధ్యాయ" న్నిత్యాదినా త్ర వక్ష్యమాణభగవత్పారమ్యం, "నారాయణమర్చయే" దిత్యాదినా తదర్చనస్య మోక్షో పాయత్వం చ స్వసూత్రే ప్రాచీకశత్. చతుర్ముఖ ఏవ కి మ ప్యుద్దిశ్య శుద్ధసత్త్వేన మనసా భగవన్తం ఖవనాపరనామ్నా ధ్యానే నానందయ విఖనసనామా భూ దితి పూర్వం దర్శితం.

నారదః :–

> శ్రుణుష్వావహితస్తాత జ్ఞానయోగ మనుత్తమం,
> అప్రభూతం ప్రభూతార్థం వేద శాస్త్రార్థసారకమ్. ౪

అప్రభూతం శబ్దతో నవిస్తరం, ప్రభూతార్థం అర్థబహుళం, వేదశాస్త్రాణాం, సారకం హేయాంశరహితం, జ్ఞానయోగం, శ్రుణుష్వ సావధానం శ్రుణు.

> అవ. ప్రథమం నారాయణశబ్దం వ్యుత్పాదయతి.
> యః పరః ప్రకృతేః ప్రోక్తః పురుషః పంచవింశకః,
> స ఏవ సర్వభూతాత్మా నర ఇ త్యభిధీయతే. ౫

ప్రకృతేః ప్రధానాత్, పరతః పరస్తాత్ వర్తమానః, "ఆదిత్య వర్ణం తమస స్తు పారే" ఇతి శ్రుతేః. పంచవింశకః చతుర్వింశతి తత్త్వవ్యతిరిక్తః, చతుర్వింశతితత్త్వాని పృథివ్యాదీని, పురుషః, పరిత్యుచ్యతే.

> నరాజ్జాతాని తత్త్వాని నారాణీతి తతో విదుః
> తాన్యేవ చాం నం తస్య తేవ నారాయణ స్స్మృతః. ౬

నరసంభూతత్వాత్తత్త్వాని నారశబ్దవాచ్యాని "ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః. ఆకాశద్వాయు" రిత్యాదిశ్రుతేః. తాని, అయనం స్థానం, తస్యాస న్నితి శేషః, "యః పృథివ్యాం తిష్ఠ" న్ని త్యాదిశ్రుతేః. అనేన

పరమపురుషస్య నామ్నైవ సర్వకారణత్వసర్వాంతర్యామిత్వాది సిద్ధిరి త్యవగమ్యతే.

> అవ. తదేవోపపాదయతి.
> నారాయణా జ్జగత్సర్వం సర్గకాలే ప్రజాయతే,
> తస్మి న్నేవ పునస్తచ్చ ప్రళయే ప్రవిలీయతే. ౭

సర్గకాలే సృష్టౌ, నారాయణాత్ సర్వం జాయతే, పునః తత్ జగత్, తస్మి, ప్రవిలీయతే "నారాయణా త్ప్రవర్తంతే నారాయణే ప్రలీయన్తే" ఇతిశ్రుతేః. అనేన జగతో మిథ్యాత్వం నేతి బోధ్యతే సత్యాద్వస్తునో మిథ్యోత్పత్త్యనుపపత్తేః.

> నారాయణః పరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః
> పరా దపి పరశ్చాసౌ తస్మా న్నాస్తి పరాత్పరమ్. ౮

నారాయణః పరం బ్రహ్మ, స ఏవ పరం బ్రహ్మ పరంతత్త్వపరమాత్మాది శబ్దవాచ్య ఇత్యర్థః. అనేన "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మే" త్యాదిశ్రుతిప్రతిపాద్యో నారాయణ ఏ వేతి బోధితం. అసౌ పరా దపి పరః "పరాత్పరంయన్మహతోమహాన్త" మితి శ్రుతేః. తస్మాత్పరాత్, పరంనాస్తిక్వచి ద్బ్రహ్మరుద్రాదీనాం పరత్వప్రతిపాదనం తుతేషాం నారాయణాత్మకత్వాదితి బోధ్యతే. తస్మిన్ పర్వణి ఏకోనచత్వారింశాధ్యాయే "నిశాసుప్తో థ భగవాన్ క్షపాంతే ప్రత్యబుధ్యత, పశ్చా ద్బుద్ధ్వాససర్జాపః" ఇత్యారభ్య "హిరణ్యగర్భం విశ్వాత్మా బ్రహ్మాణం జలజంమునిం, భూతభవ్యభవిష్యస్య కర్తార మనఘం విభుం. మూర్తిమంతం మహాత్మానం విశ్వశంభుం స్వయంభువ" మితి.

> వాసుదేవం తథా విష్ణు మాత్మానం చ తథా విదుః,
> సంజ్ఞాభేదై స్స ఏ వైక స్సర్వశాస్త్రాభిసంస్తుతః. ౯

త మేవ నారాయణం పాంచరాత్రిణో వాసుదేవం విదుః, వైఖానసావిష్ణుం విదుః, అన్యే ఆత్మానం విదుః. ఏక ఏవ నారాయణో వైఖానసాదిశాస్త్రేషు విష్ణ్వాది సంజ్ఞాభేదైస్స్తూయత ఇత్యర్థః. తదుచ్యతే ఆశ్వమేధికే--- "విష్ణుం చ పురుషం సత్య మచ్యుతం చ యుధిష్ఠిర, అనిరుద్ధం చ మాం ప్రాహు ర్వైఖానసవిదో జనాః. అన్యే త్వేవం విజానంతి మాం రాజన్ పాంచరాత్రిణః, వాసుదేవం చ రాజేంద్ర సంకర్షణ మథాపి వా. ప్రద్యుమ్నం చానిరుద్ధం చ ఇత్యారభ్య సంజ్ఞాభేదేన మూర్తయ" ఇతి. అత్ర--- "యజ్వభి ర్యజ్ఞపురుషో వాసుదేవశ్చ సాత్వతైః, వేదాంతవేదిభి ర్విష్ణు" రితి పరాశరవచన మ ప్యనుసంధేయం. అత్ర వేదాంత వేదిశబ్దేన వైఖానసా గృహ్యంత ఇతి పూర్వం ప్రపంచితం.

ఆలోడ్య సర్వశాస్త్రాణి విచార్య చ పునః, పునః
ఇద మేకం సునిష్పన్నం ధ్యేయో నారాయణ స్సదా. ౧౦

శాస్త్రరూపక్షీరార్ణవం మథిత్వ సదా నారాయణో ధ్యేయ ఇతి. జ్ఞానరూప మమృతం నిష్పన్న మిత్యర్థః. "త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా అయనాయ విద్యతే" ఇతి శ్రుతేః.

తస్మాత్త్వం గహనాన్ సర్వాన్ త్యక్త్వా శాస్త్రార్థవిస్తరాన్
అనన్యచేతా ధ్యాయస్వ నారాయణ మజం విభుం. ౧౧

ముహూర్త మపి యోధ్యాయే న్నారాయణ మతన్ద్రితః,
సో పి తద్గతి మాప్నోతి కిం పున స్తత్పరాయణః. ౧౨

గహనాన్ దురవగాహాన్ దుష్కరా నిత్యర్థః. సర్వాన్ మోక్షమార్గాన్, త్యక్త్వా, నారాయణం ధ్యాయస్వ, నారాయణ ధ్యానరూపం సుగమం మార్గం ప్రవిశేత్యర్థః.

అవ. ఏవం శ్రీశాస్త్రోక్తవిధయా చతుర్షు జపహోమార్చన ధ్యానేషు పూజామార్గేషు ధ్యాన ముక్త్వా జప మాహ

నమో నారాయణాయేతి యో వేద బ్రహ్మ శాశ్వతం,
అంతకాలే జప న్నేతి త ద్విష్ణోః పరమం పదం. ౧౩

యద్యప్యత్ర "అంతకాలే జప" న్నితి శ్రీమదష్టాక్షరమన్త్రజపోఽంతకాల ఉక్తః, తథాఽపి తత్పూర్వ మపి నిత్యం తజ్జపః కార్యః. ఉచ్యతే హి శ్రీశాస్త్రే భగవతా మరీచినా--- "సావిత్రీపూర్వ మష్టాక్షరం ద్వాదశాక్షరం వా జపే" దితి. సావిత్ర్యా భగవత్పరత్వం పూర్వ ముపపాదితమ్.

అవ. ఏవం జపం విధాయ తదర్చనాదికం విధత్తే---

శ్రవణా న్మననా చ్చైవ గీతి స్తుత్యర్చనాదిభిః,
ఆరాధ్యం సర్వదా బ్రహ్మ పురుషేణ హితైషిణా. ౧౪

శ్రవణాత్ వేదాంతశ్రవణాత్, మననాత్ పునఃపున స్తదర్థానుసంధానాత్. అనంతరం నిదిధ్యాసనప్రకార మాహ-గీతి స్తుత్యర్చనాభి రితి, ఆది శబ్దేన నమస్కారహోపునరాహమాదికం గృహ్యతే. బ్రహ్మ నారాయణః, ఆరాధ్యం. యద్య ప్యత్రార్చన మపి గీత్యాదిభి స్సామాన్యేన విహితం, తథాపి తదేవ ప్రధానం; గీత్యాదీనాం తదంగత్వే చ ఉపపత్తేః. అతే వాత్ర వక్ష్యతే--- "నారదే నైవ ముక్త స్తుస విప్రోభ్యర్చ్య యద్ధరిం ఇతి. అత్రాంగినోఽర్చనస్య ప్రతిపాదనేన తదంగాని జపధ్యానహోమ ప్రణామ స్తోత్రాణి చ కృతవా నితి గమ్యతే. అత్రార్చనశబ్దేన ప్రతిమారాధన రూపబాహ్యార్చన మేవోచ్యతే; స్తుతినమస్కారాదీనాం తదంగత యోపపత్తేః. అత ఏవ భగవాన్ విఖనా స్సూత్రే ప్రతి మార్చనం విధాయతదం తే--- "పురుషసూక్తేన సంస్తూయ ప్రణామం కుర్యా దితి విధత్తే. భగవతాఽపి గీయతే --- "మద్యాజీమాం నమస్కురు" ఇతి. శ్రుతిభిశ్చ--- "విష్ణవే చార్చత" ధృతోఽర్ధ్వపుండ్రః పర మీశితారం విష్ణుంపరం పూజయతి స్వశక్త్యా" "క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠ" ఇత్యాదభిః పూజా విధీయతే. "నిచాయ్య తం మృత్యుముఖా త్ప్రముచ్యత" ఇతి శ్రుతిః. నాచాయ్య పూజయిత్వేత్యర్థః. "చాయృపూజా నిశామనయో"రితి ధాతోర్ల్యప్. వేదాంత శాస్త్రే చ---"అపి సంరాధనే ప్రత్యక్షానుమానాభ్యా" మితి భగవదారాధనం వినాత స్యాప్రాప్యత్వ ముచ్యతే. అనేకా స్స్మృతయ

శ్చోదాహృతాః. స్మర్యతేచ ప్రతిమాయామర్చనం- "సురూపాం ప్రతిమా" మిత్యాదినా. శ్రీభాగవతేచ---"యమాదిభి ర్యోగపథై రాన్వీక్షక్యాచ వద్యయా, మమార్చోపాసనాభి ర్వా నాన్యం యోగ్యం స్మరే న్మునిః" ఇత్యభిధీయతే.

లిప్యతే న స పాపేన నారాయణపరాయణః,
పునాతి సకలం లోకం సహస్రాంశు రివోదితః. ౧౫

నారాయణపరాయణః జపార్చనధ్యానాదిభి ర్నారాయణైకనిష్ఠః, పాపేన న లిప్యతే; "యథా పుష్కరపలాశే ఆపో నశ్లిష్యంత" ఇత్యాదిశ్రుతేః. సకలం లోకం పునాతి. యథా స్వాలోకమాత్రేణ సూర్య స్తమోనిరస్య లోకం విమలీకురుతే, తథా భగవత్పరోఽపీత్యర్థః. అగ్రేఽప్య స్మిన్ పర్వణి షట్త్రింశచ్ఛతతమాధ్యాయే భగవత్పరాణాం పఙ్క్తి పావనత్వం వక్ష్యతే. యథా---" ఇమేచ భారత శ్రేష్ఠ విజ్ఞేయాః పఙ్క్తి పావనాః ఇత్యారభ్య "యతయో మోక్షధర్మజ్ఞాయోగిన శ్చరితవ్రతాః, పాంచరాత్రవిదో ముఖ్యాస్తథా భాగవతాః పరే. వైఖానసాః కుల శ్రేష్ఠా నిరతా శ్శార్ఙ్గధారిణి, యే చేతిహాసం ప్రయతాశ్శ్రావయన్తి ద్విజోత్తమా" నితి. అత్ర వైఖానసా ఇతి విఖనసా ఇతి విఖనస్సూత్రిణో భిధీయంతే. తేషాం కుల శ్రేష్ఠత్వం శ్రీమన్నారాయణపరతయా సర్వోత్తమసూత్ర సంస్కృతకుల జాతత్వాత్. తేషాం వైఖానససూత్రిణాం శ్రేష్ఠత్వం దశ భిర్హేతుభి శ్శ్రీశ్రీనివాసదేశి కేన సముపపాదితం. యథా --- "సర్వసూత్రాణా మాదిమత్వాత్, జగత్కారణ భూతేన విఖనసా ప్రణీతత్వాత్, ప్రధానకర్మసు శ్రుతిమాగాన్ నుసారిత్వాత్, మన్వాద్యై స్స్వీకృత త్వాత్, సమన్త్రకసర్వక్రియావత్త్వాత్, నిషేకసంస్కారాది మత్త్వాత్, అష్టాదశసంస్కారాత్మ కత్వాత్, సాంగక్రియా కలాపవత్త్వాత్, అఖిల జగదేక కారణభూత శ్రీమన్నారాయణైక పరత్వాత్, తత్సూత్రోక్త ధర్మానుష్ఠా నవతా మేవభగవత్ప్రియతమోపపత్తేః" ఇత్యాదినా. భగవాన్ భృగుర ప్యాహ---"యత్సూత్రాద్యంత మధ్యేషు భగవాన్ విష్ణు రవ్యయః,

యష్టవ్యో గీయతే యస్మాత్సర్వసూత్రోత్తమం తు తత్." పునస్త త్రైవ--- "వైష్ణవం సూత్రమేతత్తు సర్వసిద్ధికరం పరం, ఆద్యత్వా త్సర్వ సూత్రాణాం వైష్ణవ త్వాచ్చ తత్తు వైమయాఽనువర్తితం. తద్వ త్కాశ్య పాత్రిమరీచిభి" రితి. భృగోశ్చ వైఖానసత్వం హారీతస్మృతా వుచ్యతే--- "శ్రౌతం మహర్షిభిః ప్రోక్తం వసిష్ఠాద్యై పురాతనైః, వైఖానసైశ్చ భృగ్వాద్యై" రితి. భృగో ర్మహర్షిశ్రేష్ఠత్వం భగవతా గీయతే --- "మహర్షీణాం భృగురహ" మితి. బ్రహ్మకైవర్తే---"యథా మునీనాం విఖనా ఆది భూత ఉదాహృతః. సూత్రాణాం తత్ప్రణీతం తు యథా శ్రేష్ఠతరం స్మృత"మితి. పునరాహ హారీతః---"పూర్వం విఖనసే విష్ణుః ప్రోక్తవాన్ స్వయమచ్యుతః, భృగోః ప్రోక్తం విఖనసా భృగుణా చ మమేరిత"మితి. సీతో పనిషది---"వైఖానసఋషేః పూర్వం విష్ణోర్వాణీ సముద్భౌ" దిత్యారభ్య "వైఖానస మతః పర" మితి. వారాహే శ్రీవేంకటగిరిమాహాత్మ్యే---"వైఖానసైర్మహాభాగైరర్చాపయనరాధి" పేతి. కులశ్రేష్ఠా ఇత్యనేన నారాయణ పరసూత్ర సంస్కృతకుల సంభవాదేవ తేషాం శ్రీవైష్ణవాగ్ర్యత్వం సిద్ధ్యతి. తతో న తప్తచక్రధారణాదిక మితి గమ్యతే. తేషాం పరమైకాంతిత్వం చ సూత్రోక్తవిష్ణుబలి కర్మసిద్ధం. అతేవూచ్యతే---"నిరతా శ్శార్ఙ్గధారి"ణీతి. పాంచరాత్రే పౌష్కరే---"విప్రా వైఖానసాఖ్యా యేతేభక్తా స్తత్త్వ ముచ్యతే, ఏకాంతిన స్సత్త్వస్థాః దేహాంతం నాస్యయాజిన"ఇతి. శాంతిపర్వణి---"మన్త్రిణాం తు సహస్రేభ్యో బ్రహ్మచారీ విశిష్యతే" ఇత్యారభ్య "వేదాన్తిక సహస్రేభ్యో విష్ణుభక్తో విశిష్యతే, విష్ణుభక్త సహస్రేభ్యోవిప్రో వైఖానసోవర" ఇతి. యాజ్ఞవల్క్యశ్చాహ--"వైఖానసోవైదికేషు బ్రహ్మనిర్దిష్ట మాచరేత్, తం బ్రాహ్మణం తు దృష్ట్వైవ సర్వపాపం వ్యపోహతీ" తి; బ్రహ్మణా, విఖనసానిర్దిష్టమిత్యర్థః. వైఖానససూత్రిణాంభగవదేకపరత్వం తేషాం దేవతాన్తరాశ్రయణాభావేన సర్వేషాం ప్రత్యక్షత శ్శ్రీవైష్ణవత్వ దర్శనా దేవావగమ్యతే. అన్యసూత్రిణోహినతథా దృశ్యం తే. ఏవం చ

శ్రీవైఖానసానాం శ్రీవైష్ణవత్వం జన్మసిద్ధం, ఇతరేషాం తు కర్మసిద్ధ మిత్యవధీయతే.

బ్రహ్మచారీ గృహస్థోఽపి వానప్రస్థోఽథభిక్షుకః,
కేశవారాధనం హిత్వానైవ యాతి పరాం గతిమ్. ౧౬

అ త్రారాధనశబ్దే నార్చన మేవాభిధీయతే, నాన్యత్. తస్యార్చన పరత్వ మేవ బహుభి ర్వచనైః పూర్వ ముపపాదితం. అనేన యతీ నాం క్వచిత్ బాహ్యార్చననిషేధో దేవతాన్తర విషయతయా యోజ్యః. తేషాం నారాయణ స్స్మర్తవ్యః కీర్తనీయో ధ్యేయోఽర్చనీ య శ్చేతిసిద్ధం. క్రతురాహ "ధ్యాయతేఽర్చయతే యోఽన్యం విష్ణులింగము పాశ్రితః, కల్ప కోటిశతై శ్చాపి గతి స్తస్య న విద్యత" ఇతి.

జన్మాంతరసహస్రేషు దుర్లభా తద్గతా మతిః,
తద్భక్తవత్సలం దేవం సమారాధయ సువ్రత. ౧౭

జన్మాంతరసహస్రేషు కృతం సుకృతం వినా, తద్గతా మతిః తస్మిన్ నిశ్చలా భక్తిః, దుర్లభా; "జన్మాంతర సహస్రేషు తపోధ్యానసమాధిభిః, నరాణాం క్షీణపాపానాం కృష్ణే భక్తిః ప్రజాయత" ఇతి వచనాత్. భగవానప్యాహ---"బహూనాం జన్మనా మంతే జ్ఞానవాన్ మాం ప్రపద్యత" ఇతి. ప్రపన్నానా మేన భగవదారాధనేఽధికార ఇతి పూర్వం నిర్ణీతం.భక్తవత్సలం, భక్తనిష్ఠదోషా నపి గుణ త్వేన గృహ్ణంత మిత్యర్థః. శ్రీ శాస్త్రేచ-- "భక్త్యా నారాయణ ముపాసీత, సోఽపి భక్తవత్సల త్వాత్ భక్తానుకంపయా స్వమాయాం విమోచయతీ" తి. అతఏవ మోక్షస్య ఆరాధననియోగ సాధ్యత్వేఽపి నా నిత్యత్వం; తన్నియోగస్య మాయా రూప ప్రతిబంధనివృత్తి సాధకత్వాత్. ప్రతిబంధకే నివృత్తే శుద్ధం మనో బ్రహ్మపరోక్షజ్ఞానసాధనం భవతీ త్యుక్తం. అతోమోక్షో నిత్యః. ఆరాధయ, భక్త్యాఽర్చ యేత్యర్థః.

నారదేనైవ ముక్తస్తు సవిప్రోఽభ్యర్చయ ద్ధరిం,

ఆరాధయేత్యు పదేశ స్యార్చనవిధిత్వం దర్శయితునుభ్యర్చ యదిత్యుక్తం. తస్య భక్తి రావశ్యకీ; "పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యోమేభక్త్యా ప్రయచ్ఛతీ"తి భగవదుక్తేః సూత్రే భగవాన్ విఖనా అ ప్యాహ---"భక్త్యా భగవన్తం నారాయణ మర్చయే"దితి.

స్వప్నేఽపి పుండరీకాక్షం శంఖచక్రగదాధరం. ౧౮
కిరీటకుండలధరం లసచ్ఛ్రీవత్సకౌస్తుభం,
తం దృష్ట్వా దేవదేవేశం ప్రాణమత్సంభ్రమాన్వితః. ౧౯

భగవన్త మర్చయన్ స పుండరీకః పుండరీకాక్షం స్వప్నే దృష్ట్వా ప్రాణమత్.

అ. అథ ప్రత్యక్షదర్శనమహ---
అథ కాలేన మహతా తథా ప్రత్యక్షతాం గతః,
సంస్తుత స్తుతిభి ర్వేదై ర్దేవగంధర్వకిన్నరైః. ౨౦

అథ తేనైవ భగవానాత్మలోక మధోక్షజః,
గత స్సంపూజిత స్సర్వై స్స యోగినిలయో హరిః. ౨౧

తథా పూర్వోక్తప్రకారేణ శంఖచక్రాదిలక్షణాన్వితః, తేనైవ పుండరీకేన సహైవ, ఆత్మలోకం పరమపదం, గతః, భగవాన్ ప్రత్యక్షమాగత్య పుండరీకం వైకుంఠం ప్రాపయదిత్యర్థః తథా శ్రీశాస్త్రే---" సోఽప్యపునరా వృత్తికం దివ్యలోకం ప్రాపయ"తీతి భగవదారాధకానాం భగవతా స్వపద ప్రాపణం పునరావృత్తిరాహిత్యం చాభిధీయతే.

అవ. సర్వజ్ఞో భీష్మో మహాత్మనే ధర్మసుతాయ నిష్కృష్టార్థముపదిశతి.---

తస్మా త్త్వ మపి రాజేంద్ర తద్భక్త స్తత్పరాయణః
అర్చయిత్వా యథాయోగం భజస్వ పురుషోత్తమం. ౨౨

యథా యోగం యావచ్ఛక్యం, పురుషోత్తమ మర్చయిత్వా, భజస్వ, ప్రకారాంతరేణ కేవలం భగవద్భజనం న కార్యం, అంగసహితే నార్చనే నైవ కార్య మిత్యర్థః. అంగాని తు జపధ్యానాదీనీతి.

పంచమవేద త్వేన ప్రసిద్ధే మహాభారతే క్వచిత్కథితేऽపి. దేవతాంత రాణాం మహిమ్ని, నిగది తేష్వపి మోక్షోపాయాంతరేషు; నిఖిలవేద వేదాంత శాస్త్రపర్యవసన్న మర్థద్వయ మనే నాధ్యాయే నాభిహత మిత్యవగమ్యతే. తత్రైకోऽర్థః శ్రీమన్నారాయణ ఏవ పరమాత్మా సర్వకారణ మితి. అన్యస్తు ముముక్షుభి స్తదర్చన మేవ కార్యమితి. ఉపసంహారే తదర్చన స్యైవ విధానాత్; భగవాన్నారదః పుండరీకాయ స్వేన నిశ్చిత మర్థ ముపదిశ త్యుపసంహారే---"దేవం సమారాధయే" తి. యుధిష్ఠిరస్య "అభ్యర్చయ ద్ధరి" మితి తదనుష్ఠాన ముక్త్వాతతస్స్వప్నే భగవద్దర్శనం తతః ప్రత్యక్షదర్శనం తతః పరమపద ప్రాపణం చ ప్రాహ. తస్మాత్తోర్చనం పరమపదప్రాప్తౌ పరమోపాయ ఇతి సర్వ మనవద్యం.

యేషాం భక్తి రధీశ్వరేऽస్తి జగతాం శ్రీవల్లభే బ్రహ్మణి
శ్రేయోదాన చణేऽత్ర తత్ర చ హరే రర్చావతారే దృఢమ్
విశ్వాసం జనయే త్తదర్చనవిధౌ నైయత్య మత్యూర్జితమ్
తేషా మేష విశేషతో వితనుయాద్గ్రంథః ప్రమాణాన్వితః.

ఇతి శ్రీరామభద్రదాసదాసస్య శ్రీవైఖానసాత్రేయకుల
తిలక శ్రీవరద రాజసూరినందనస్య శ్రీకృష్ణాంబి
కాగర్భసంభవస్యశ్రీవిఖనసాచార్యచరణా
రవిందస్మరణజనితశ్రీమన్నారాయణ
పారమ్యావగమస్య సుందర
రాజస్య కృతి షూత్తమ
బ్రహ్మవిద్యాసారే
పఞ్చమోऽధికారః.
శ్రీరామభద్రః
ప్రియతాం
శ్రీః

ఉత్తమబ్రహ్మవిద్యాసార సంగ్రహః.
సంపూర్ణః

ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్యాసార సంగ్రహః by శ్రీ సుందరరాజ భట్టాచార్య

ప్రచురణ
శ్రీ మరీచి గ్రంథమాల ప్రచురణ నెం. 2
ప్రథమ ముద్రణ: 1998
కాపీలు : 2000
ధర : రెండు రూపాయలు

ప్రతులకు
కార్యదర్శి
శ్రీ వైఖానస దివ్యసిద్ధాంత వివర్ధినీ సభ
శ్రీ విఖనసాశ్రమము
రింగురోడ్డు, తిరుమల
చిత్తూరుజిల్లా. పిన్ : 517 504

ముద్రణ
ప్రభల హైటెక్ ఎంటర్‌ప్రైజెస్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
8-6-53, 5 వ లైను, నెహ్రూనగర్, గుంటూరు - 522 001
ఫోను : 323960 Fax.: (0863) 356705
email : kishore@prabala.xeevga.xeemail.ems.vsnl.net.in